

Advies over studiegelden voor studenten die minder dan 27 studiepunten opnemen

Vlaamse Onderwijsraad
Koning Albert II-laan 37
BE-1030 Brussel
T +32 2 219 42 99

www.vlor.be
info@vlor.be

Wijs beleid door overleg

Advies op vraag van Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Onderwijs

Uitgebracht door de Raad Hoger Onderwijs op 29 januari 2018 met eenparigheid van stemmen

Vorbereiding: werkgroep Leerkrediet op 14 december 2017 en op 16 januari 2018 onder voorzitterschap van Ann De Schepper; afoetsing in de commissie hbo5 op 10 januari 2018

Dossierbeheerder: Isabelle De Ridder

1 Situering

Naar aanleiding van de conceptnota hbo5 bracht de Vlor eerder een advies uit over de tariefstructuur van de studiegelden in het hoger onderwijs.¹ Daarin stelde de raad voor om niet te raken aan de tariefstructuur van de studiegelden hoger onderwijs omwille van de gevolgen voor alle instellingen hoger onderwijs, ook voor zij die geen graduaatsopleidingen aanbieden. Bovendien staan de stakeholders hoger onderwijs achter het huidige systeem van studiegelden omdat het eenvormig en eenvoudig is.

In haar antwoord aan de Vlor van 8 maart 2017 suggereerde minister Crevits dat de Vlor verder zou nadenken over het pijnpunt dat de raad zelf aanhaalde, namelijk het studiegeld van studenten die minder dan 27 studiepunten opnemen. Dit advies gaat op deze bijkomende vraag van de minister in.

2 Huidige tariefstructuur van de studiegelden hoger onderwijs²

Het studiegeld dat een student betaalt, hangt af van het soort contract, het aantal studiepunten en het statuut van de student (beursgerechtigd of niet). Het studiegeld bestaat uit een vast en een variabel gedeelte (per opgenomen studiepoint).

Voor een initiële bachelor- of masteropleiding, een schakel- of voorbereidingsprogramma, een specifieke lerarenopleiding of afzonderlijke opleidingsonderdelen met een diploma- of creditcontract, betaalt een niet-beurstariefstudent 238,30 euro als vast bedrag en 11,40 euro per opgenomen studiepoint. Een bijna-beursstudent³ betaalt hetzelfde vaste bedrag en 4,1 euro per studiepoint. Een beurstariefstudent betaalt enkel een vast bedrag van 108,80 euro. Beurstariefstudenten zijn studenten die een studietoelage ontvangen van de Vlaamse overheid of voldoen aan de financiële voorwaarden voor een studietoelage, maar er geen ontvangen omdat ze niet voldoen aan de pedagogische voorwaarden.⁴

Voor een ba-na-ba met een diploma- en creditcontract betaalt een student maximum 476,5 euro voor het vast gedeelte en 22,8 euro per studiepoint. Voor een ma-na-ma met een diploma- of creditcontract betaalt een student maximaal 5 594,1 euro. Voor een ma-na-ma waarvoor bijzondere omstandigheden gelden, betaalt een student maximaal 25 681 euro.⁵

¹ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. [Advies over de tariefstructuur van de studiegelden in het hoger onderwijs naar aanleiding van de conceptnota hbo5](#), 13 december 2016.

² Het studiegeld wordt geregeld in de artikelen II.207 e.v. van de Codex Hoger Onderwijs (*Besluit van de Vlaamse Regering tot codificatie van de decretale bepalingen betreffende het hoger onderwijs*, 11 oktober 2013). In dit advies werden de geïndexeerde bedragen voor het academiejaar 2018-2019 opgenomen.

³ Studenten die geen studietoelage van de Vlaamse Gemeenschap ontvangen (o.a. omdat ze niet voldoen aan de K.I.-test) maar waarvan het referentie-inkomen ten hoogste 3 000 euro (geïndexeerd 3 107,8 euro) boven de financiële maximumgrens ligt bepaald in de regelgeving betreffende de studietoelagen, betalen het bijna-beurstarief (Artikel I.3 Codex Hoger Onderwijs).

⁴ De pedagogische voorwaarden zijn: de student moet ingeschreven zijn met een diplomacontract voor een erkende en financierbare opleiding aan een erkende hogeronderwijsinstelling; hij moet voldoende studiepunten opnemen (minstens 27 studiepunten) en over een voldoende studietoelagekrediet beschikken (zie 3.2.2).

⁵ Codex Hoger Onderwijs, Artikel II.213. De bijzondere omstandigheden zijn: (1) de opleiding brengt bijzondere kosten met zich mee (2) de opleiding vereist een bepaalde beroepservaring (3) de opleiding heeft een internationaal karakter.

Studenten die inschrijven met een examencontract betalen 108,8 euro als vast gedeelte en 4,1 euro per studiepunt.

De decreetgever voorziet een aantal categorieën van studenten die een aangepast studiegeld betalen:

- Studenten die het laatste jaar secundair onderwijs volgen en die met een creditcontract voor maximaal 10 studiepunten ingeschreven zijn in het hoger onderwijs, betalen 54,4 euro.
- Aan studenten met een ontoereikend leerkrediet kan een instelling hoger onderwijs een hoger studiegeld vragen voor de studiepunten waarvoor zij op het ogenblik van de inschrijving geen toereikend leerkrediet hebben. Dit bijkomend inschrijvingsgeld bedraagt maximaal 11,4 euro per studiepunt. De beurstarifistudenten en bijna-beursstudenten vallen niet onder deze regeling. Aan hen kan geen verhoogd studiegeld gevraagd worden.
- Bij de eerste inschrijving ter voorbereiding van een doctoraat en bij inschrijving in het academiejaar waarin het doctoraat wordt behaald, betaalt de doctoraatsstudent 461 euro.
- Voor buitenlandse (niet-EER-) studenten geldt een afzonderlijke regeling.

3 Probleemstelling

3.1 Algemeen

Studenten die minder dan 27 studiepunten opnemen, betalen relatief veel in vergelijking met het aantal studiepunten dat ze opnemen. Een niet-beurstarifistudent die bijvoorbeeld slechts 20 studiepunten opneemt met een diploma- of creditcontract, betaalt 466,30 euro terwijl een voltijdse student (60 studiepunten) 922,30 euro betaalt. Deze studenten nemen dus slechts een derde van de studiepunten op, maar betalen net iets meer dan de helft van het voltijdse studiegeld. Door de grote spreiding van het aantal studiepunten, betalen zij dit hoge studiegeld ook verschillende jaren na elkaar.

Studenten die geen 27 studiepunten opnemen hebben bovendien geen recht op een studietoelage en ook geen recht op kinderbijslag.⁶ Studenten die recht hebben op een studietoelage betalen het beurstarief (108,80 euro, ongeacht het aantal studiepunten dat ze opnemen). Studenten die wel voldoen aan de financiële voorwaarden voor een studietoelage maar niet voldoen aan de pedagogische voorwaarden, betalen ook slechts het beurstarief, namelijk 108,80 euro.⁷

⁶ Zie 3.2.2 pedagogische voorwaarden voor studietoelagen. In het jaar dat de student het diploma behaalt, mag hij ook minder dan 27 studiepunten opnemen (*Decreet betreffende de studiefinanciering van de Vlaamse Gemeenschap*, 8 juni 2007. Artikel 24).

⁷ Enkel het vaste bedrag en geen variabel gedeelte (2).

3.2 De specifieke situatie van graduaatsstudenten

3.2.1 Het studiegeld aan de hogeschool is hoger dan aan het cvo

Vanaf het academiejaar 2019-2020 kantelen de hbo5-opleidingen in de hogescholen in en worden zij graduaatsopleidingen.⁸ Zij vallen daarmee onder de regeling voor studenten hoger onderwijs, ook wat het studiegeld betreft.⁹

Voor de huidige cursisten (toekomstige graduaatsstudenten) betekent dit een aanpassing van het studiegeld. Als cursist in een centrum voor volwassenenonderwijs (cvo) betalen zij 1,5 euro per lestijd met een maximum van 300 euro per semester, dus maximaal 600 euro voor een academiejaar als zij voltijds studeren. Aan de hogeschool betaalt een student maximaal 922,30 euro in dezelfde omstandigheden. Aan het cvo stijgt het cursusgeld lineair met het aantal gevolgde lestijden en moet er geen minimum studiegeld betaald worden; aan de hogeschool geldt telkens minimaal het vaste bedrag (zie 2).

Vandaag kunnen cursisten geen studietoelage krijgen, maar sommige categorieën van cursisten komen wel in aanmerking voor verminderd studiegeld (0,30 euro per lestijd) of betalen geen studiegeld.¹⁰

3.2.2 Geen recht op studietoelagen onder de 27 studiepunten

In het hoger onderwijs komen graduaatsstudenten nu wel in aanmerking voor een studietoelage.¹¹ Er zijn vier cumulatieve voorwaarden voor een studietoelage hoger onderwijs: nationaliteit, pedagogische, financiële en procedurele.¹² De pedagogische voorwaarden zijn: ingeschreven zijn met een diplomacontract voor een erkende en financieerbare opleiding aan een erkende hogeronderwijsinstelling; voldoende studiepunten opnemen (minstens 27 studiepunten) en beschikken over een voldoende studietoelagekrediet.¹³ Studenten die recht hebben op een studietoelage of studenten die aan de financiële voorwaarden voldoen maar niet aan de pedagogische, betalen een studiegeld van 108,80 euro, ongeacht het aantal studiepunten dat ze opnemen.

⁸ Voorontwerp van decreet over de inkanteling van de lerarenopleiding en de uitbouw van de graduaatsopleidingen. 14 juli 2017 (eerste principiële goedkeuring VR).

⁹ De Vlor antwoordde negatief op de vraag van de minister of voor deze studenten een aparte regeling voor studiegelden moest worden voorzien: Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. [Advies over de tariefstructuur van de studiegelden in het hoger onderwijs naar aanleiding van de conceptnota hbo5](#), 13 december 2016.

¹⁰ De volledige vrijstelling geldt onder meer voor cursisten die materiële hulp genieten, een leefloon ontvangen, werkzoekenden in beroepsinschakelingstijd of in een erkend traject naar werk, inburgeraars en gedetineerden.

¹¹ Voorontwerp van decreet over de inkanteling van de lerarenopleiding en de uitbouw van de graduaatsopleidingen. 14 juli 2017 (eerste principiële goedkeuring VR). De regelgeving hoger onderwijs is van toepassing.

¹² Decreet betreffende de studiefinanciering van de Vlaamse gemeenschap. 8 juni 2007. Artikel 20 en volgende.

¹³ Bij je allereerste inschrijving in het hoger onderwijs (met diplomacontract) krijg je een startstudietoelagekrediet van 60 punten en een jokerkrediet van 60 punten. Als je je inschrijft voor een of meer financieerbare opleidingen, gaat het aantal punten van de inschrijving van je studietoelagekrediet af. De punten die je voor die opleidingen verwerft, komen bij je verworven studietoelagekrediet. Je studietoelagekrediet kan nooit minder zijn dan 0 of meer dan 60. <http://www.studietoelagen.be/hoger-onderwijs#studietoelagekrediet>

3.2.3 Een groep die een beperkt aantal studiepunten opneemt

Uit een analyse van de cijfers van de voorbije jaren door de overheid blijkt dat in 2013-2014 63 % van de cursisten minder dan 27 studiepunten (omgerekende lestijden in schooljaarinschrijvingen) opnamen. In 2016-2017 was dat 52 %.¹⁴ De trend is dalend, maar het gaat nog steeds om meer dan de helft van de cursisten. Die cursisten die graduaatsstudenten worden, zullen een hoger studiegeld betalen aan de hogeschool. Zij die minvermogend zijn, betalen weliswaar het beurstarief (vast bedrag, zie 2), maar kunnen geen aanspraak maken op een studietoelage.

4 Mogelijke alternatieven

4.1 Criteria

De Vlor heeft onderzocht of er gesleuteld kan worden aan het studiegeld voor studenten die minder dan 27 studiepunten opnemen. Hij geeft een aantal alternatieven waarvan hij de voor- en nadelen afweegt op basis van volgende criteria:

- de betaalbaarheid van de opleiding voor minvermogende studenten;
- het mogelijk effect op doorstroom van studenten, met in het achterhoofd houdend dat de 'time to graduation' toch beperkt moet worden (gezien de maatschappelijke kost);
- de complexiteit of eenvoud van een aangepast systeem;
- de verhouding met de kost voor de instelling.

4.2 Overzicht van de alternatieven met voor- en nadelen

Alternatief	Voordelen	Nadelen
In het eerste jaar van inschrijving betalen studenten die minder dan 27 studiepunten opnemen het gewone studiegeld. In de latere jaren wordt het studiegeld verminderd (met of zonder plafondbedrag).	Instellingen worden vergoed via het vast gedeelte voor het administreren van de student. Het totale vaste bedrag wordt beperkt zodat het spreiden van studie minder sterke financiële gevolgen heeft.	Er is mogelijks een drempel voor de student om aan de opleiding te starten omdat het studiegeld van het eerste jaar hoog is. Het is moeilijk om het verminderde bedrag vast te leggen. Hoeveel hebben instellingen nodig om de kost te dekken? Wat gebeurt er als studenten van opleiding of van instelling veranderen? Is dit dan nog een 'eerste' inschrijving?

¹⁴ Data aangeleverd door de administratie onderwijs en vorming.

		<p>Dit is een administratief zeer complex systeem (er moet bijgehouden worden wat de eerste inschrijving was, dit moet ook raadpleegbaar zijn in de databank hoger onderwijs).</p> <p>Het is onduidelijk of het verminderde bedrag in de jaren volgend op het eerste jaar een voldoende incentive zullen zijn voor studenten om door te stromen.</p> <p>Studenten zullen misschien het eerste jaar geneigd zijn om (te) veel studiepunten op te nemen en nadien sterker te spreiden omdat het dan goedkoper wordt.</p>
<p>Voor studenten die minder dan 27 studiepunten opnemen, geldt bij eerste inschrijving een verminderd tarief en naarmate de student vordert in de studies een hoger tarief.</p>	<p>De drempel om de studies aan te vatten is lager.</p> <p>Dit systeem nodigt uit om een beperkt aantal modules op te nemen (ook via een creditcontract).</p>	<p>De doorstroom is mogelijks een probleem omdat studenten weten dat ze nadien meer zullen moeten betalen.</p> <p>Ook in dit systeem is de administratieve belasting zwaar.</p> <p>Ook hier geldt de vraag wat er gebeurt met 'eerste' inschrijving bij het wijzigen van opleiding of instelling.</p> <p>Voor instellingen is het gunstiger om studenten later in het studietraject aan te trekken.</p>
<p>Voor studenten die minder dan 27 studiepunten opnemen, wordt een nieuw (lager) vast bedrag gehanteerd (naar analogie met de leerlingen secundair onderwijs die hun</p>	<p>De drempel voor studenten om te starten aan de studies wordt verlaagd.</p>	<p>Van de instelling wordt dan misschien verwacht dat zij een specifiek modeltraject voor de studenten die geen 27 studiepunten opnemen voorziet. Op deze manier</p>

<p>diploma secundair onderwijs nog moeten behalen maar al maximaal 10 studiepunten opnemen in het hoger onderwijs).</p>		<p>wordt het opnemen van kleine pakketten wel gestimuleerd en de 'time to graduation' verlengd.</p> <p>De doorstroom wordt niet gestimuleerd.</p> <p>Het verschil in studiegelden kan belangrijk worden wanneer net meer en net minder dan 27 studiepunten worden opgenomen. Dit kan een verkeerd signaal zijn.</p>
<p>De student die minder dan 27 studiepunten opneemt, betaalt het gewone studiegeld in het eerste jaar en in het diplomajaar. Daartussen betaalt de student een verminderd tarief (naar analogie met doctoraatsstudenten).</p>	<p>Het totaal betaalde (vast) bedrag blijft beperkt.</p>	<p>Ook hier stelt zich het probleem wat er gebeurt als de student van opleiding of instelling wisselt. Betaalt de student dan het volledige studiegeld opnieuw?</p> <p>En wat als de student niet slaagt in het diplomajaar?</p> <p>Wat als studenten in sommige jaren wel meer dan 27 studiepunten opnemen?</p> <p>Dit is een administratief complex systeem.</p>
<p>Het hoge vaste bedrag wordt losgelaten.</p>	<p>Studiegelden worden een stuk lager indien minder dan 27 studiepunten worden opgenomen.</p>	<p>Dit is in tegenspraak met de aanpassingen (verhoging) van de studiegelden in 2014.¹⁵ Deze aanpassing kwam er om de organiseerbaarheid van de opleidingen te garanderen.</p>
<p>Het variabel bedrag wordt kwijtgescholden voor studenten die minder dan 27 studiepunten opnemen.</p>	<p>Studenten die een klein aantal studiepunten willen opnemen, hebben er financieel voordeel bij om toch zoveel mogelijk studiepunten (onder de 27) op te nemen.</p>	<p>De doorstroom wordt niet gestimuleerd.</p> <p>Het verschil in studiegelden kan ook hier belangrijk worden wanneer net meer en net minder dan 27 studiepunten worden opgenomen. Dit kan een verkeerd signaal zijn.</p>

¹⁵ Decreet betreffende diverse bepalingen onderwijs. 19 december 2014.

Enkel graduaatstudenten betalen een lager vast bedrag.	De drempel om een graduaatsopleiding aan te vatten wordt lager.	Graduaatsopleidingen worden dan mogelijks als 'tweederangs' gepercipieerd, terwijl het ook hier gaat om een basisbedrag.
De student die graduaatsdiploma behaalt, krijgt een premie.	Een deel van het betaalde studiegeld kan op deze manier worden gerecupereerd.	Waarom enkel voor deze groep studenten? Dit is moeilijk te verantwoorden. Het duurt lang voordat de student dit voordeel ondervindt. Dit overstijgt de problematiek van de studenten die minder dan 27 studiepunten opnemen.

5 Aanbevelingen

5.1 Geen wijziging van de huidige tariefstructuur

De Vlor is geen voorstander om de huidige tariefstructuur van de studiegelden in het hoger onderwijs aan te passen omdat:

- aan alle overwogen alternatieven belangrijke nadelen verbonden zijn, zowel t.a.v. de studenten als t.a.v. de instellingen. Zo is de 'time to graduation' vaak problematisch. Het zijn ook bijna elke keer administratief complexe systemen.
- het niet duidelijk is wat het effect van deze aanpassingen zou zijn op de toegang tot het hoger onderwijs en het studierendement. Het is niet zeker dat als voor een alternatief gekozen wordt, dit ook een positief effect op democratisering en studievoortgang zal genereren.
- zich de vraag stelt voor welke doelgroep deze specifieke tarieven dan moeten gelden. Het lijkt moeilijk houdbaar om dit enkel te voorzien voor graduaatsstudenten, omdat dit ongelijkheid creëert en concurrentie tussen opleidingen, terwijl ook de werkstudenten in bachelor- en masteropleidingen hiervoor in aanmerking zouden kunnen komen.
- een aanpassing voor alle studenten implicaties kan hebben voor de doorstroom in de bachelor- en masteropleidingen. De raad wil het opnemen van kleinere pakketten en het daaraan verbonden verlengen van de studietijd, niet aanmoedigen.

5.2 Geen wijzigingen voor studenten die minder dan 27 studiepunten opnemen

De Vlor stelt wel vast dat studenten die minder dan 27 studiepunten opnemen, een relatief hoog studiegeld betalen. Dit geldt echter voornamelijk voor studenten die het gewone studiegeld betalen. Minvermogende studenten hebben weliswaar geen recht op een studietoelage, maar

betalen wel het beurstarief dat beperkt is tot 108,80 euro. De raad vindt dit een faire regeling. Deze regeling geldt vanaf 2019-2020 ook voor graduaatsstudenten.

De beperking van het studiegeld voor minvermogende studenten tot 108,80 euro, garandeert dat in het kader van levenslang leren, graduaatstudenten enkele opleidingsonderdelen kunnen opnemen zonder hiervoor te hoge financiële drempels te ondervinden. De raad wijst er ook op dat de trend om minder dan 27 studiepunten op te nemen dalend is in het cvo en dat die waarschijnlijk in de toekomst nog zal afnemen door de overgang naar de hogeschool. Deze opleidingen zullen in elk geval steeds meer bekendheid verwerven en rekruteren bij generatiestudenten. Zij zijn meer geneigd om grotere pakketten op te nemen.

5.3 Stimuleren van sociale correcties

5.3.1 Toegang tot studentenvoorzieningen

De Vlor is van mening dat studenten die minder dan 27 studiepunten opnemen, een beroep moeten kunnen doen op studentenvoorzieningen. Dit is vandaag enkel in instellingen die hier een specifiek beleid rond voeren het geval. Opdat alle studenten die minder dan 27 studiepunten opnemen een beroep zouden kunnen doen op de sociale voorzieningen van de instellingen, moet de overheid voldoende middelen voorzien. De Vlor wijst er bovendien op dat om de studentenvoorzieningen open te stellen voor graduaatsstudenten (wat de overheid voorzien heeft),¹⁶ ook nog de nodige middelen moeten worden voorzien.

5.3.2 Overleg met andere beleidsdomeinen

De Vlor vraagt de overheid ook om bij de nakende hervorming van het systeem van opleidingscheques, te bekijken of het maximale bedrag van 250 euro niet kan opgetrokken worden voor studenten die nog geen diploma hoger onderwijs behaald hebben. Dit kan bijvoorbeeld als een tegemoetkoming gelden voor graduaatsstudenten die een opleiding volgen met het oog op een diploma en aan de hogeschool ongeveer 300 euro per academiejaar meer betalen dan aan een cvo. De werknemer betaalt immers de helft van de opleidingscheques zelf. De Vlor wijst erop dat studenten die hun opleiding met opleidingscheques betalen, ook aanspraak kunnen maken op een extra tegemoetkoming van de VDAB (bijvoorbeeld voor het betalen van studiekosten). De Vlor benadrukt dat ook graduaatsstudenten hiervan gebruik moeten kunnen maken.

De Vlor vindt het belangrijk dat ook de regelgeving van de kinderbijslag en het betaald educatief verlof aan de realiteit van het hoger onderwijs van vandaag worden aangepast. De regelgeving betaald educatief verlof moet verwijzen naar het aantal op te nemen studiepunten en niet naar het verouderde 'contacturen'. Ook de regelgeving van de kinderbijslag moet de terminologie 'graduaatsstudenten' opnemen.

In elk geval vraagt de Vlor de overheid om er zorg voor te dragen dat door de overstap van volwassenenonderwijs naar het hoger onderwijs, graduaatsstudenten geen rechten of tegemoetkomingen verliezen.

¹⁶ Voorontwerp van decreet over de uitbouw van de graduaatsopleidingen binnen de hogescholen en overdrachtsmaatregelen voor de lerarenopleiding. 14 juli 2017.

De Vlor vraagt aan het beleidsdomein Onderwijs en Vorming om over de opleidingscheques, het betaald educatief verlof en de kinderbijslag, het gesprek met de andere betrokken beleidsdomeinen op te starten.

5.4 Nood aan opvolging

De Vlor vraagt de overheid om volgende nauwlettend op te volgen, te monitoren en te analyseren:

- Uit cijfers van de overheid blijkt dat de trend om minder dan 27 studiepunten op te nemen in de cvo in de graduaatsopleidingen dalend was.¹⁷ De vraag is of deze trend in de toekomst wel degelijk wordt voortgezet.
- Mogelijks heeft de verhoging van het studiegeld een afschrikkend effect op niet-generatiestudenten. De Vlor vraagt daarom aan de overheid om de samenstelling van de populatie en het profiel van de studenten in de graduaatsopleidingen nauwlettend te monitoren.
- De Vlor vraagt de overheid te onderzoeken of een studietoelage voor studenten die minder dan 27 studiepunten opnemen een mogelijkheid is. Enerzijds kan een studietoelage studenten aanzetten om de studies aan te vatten en een diploma hoger onderwijs te behalen. Anderzijds riskeert men hiermee het opnemen van kleine pakketten studiepunten te stimuleren en zo de 'time to graduation' te verhogen. In elk geval is de Vlor geen voorstander van het voorzien van een studietoelage beperkt tot specifieke opleidingen (bijvoorbeeld een graduaatsopleiding) voor studenten die minder dan 27 studiepunten opnemen. Hij wil immers een gelijke behandeling van opleidingen bewaren.

6 Tot slot

Na onderzoek van mogelijke alternatieven blijft de Vlor bij zijn standpunt dat het raken aan de tariefstructuur van de studiegelden hoger onderwijs moeilijk is. Het is vandaag een overzichtelijk, eenvormig en enkelvoudig systeem dat door alle partners hoger onderwijs gedragen is. De raad vindt dat het beurstarief en de sociale correcties de verhoging van het studiegeld voor graduaatstudenten die overgaan van een cvo naar een hogeschool, voldoende opvangen. De raad pleit er wel voor dat studenten beter geïnformeerd worden over het beurstarief.

¹⁷ Data aangeleverd door de administratie onderwijs en vorming.